

підтримуючи його на активному рівні; регулювати обсяг грошової пропозиції та здійснення курсової політики; сприяти формуванню системних передумов для підтримки стабільного низькоінфляційного середовища й забезпечення стійкості гривні до потрясінь у довгостроковій перспективі; підвищити статус гривні як засобу платежу і засобу нагромадження.

Важливу роль у стабілізації міг би відіграти розвиток фондового ринку, адже саме він має змогу акумулювати довгострокові фінансові ресурси на внутрішньому ринку і менше залежати від руху потоків капіталу з-за кордону. Це б, у свою чергу, значно зменшило шоки, пов'язані зі зміною кон'юнктури світових фінансових ринків і з транскордонними потоками капіталу. Також фондовий ринок є важливим елементом монетарного трансмісійного механізму, з допомогою якого передаються імпульси від зміни параметрів монетарних інструментів до рівня, на якому суб'єкти економіки приймають рішення щодо споживання й нагромадження.

Отож, підсумовуючи, можна сказати, що на сьогоднішній момент немає досконало сформованої бази для забезпечення стабільності національної одиниці України. Для цього необхідно пройти значний шлях змін в управлінні інфляційними процесами, регулюванні валютного курсу та подоланні протиріч у політиці НБУ та владних органів.

Література:

1. Тарасенко Н.А. Курс гривні: причини падіння і шанси на посилення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=634:kursgrivni&catid=8&Itemid=350.
2. Савула М.І. Гроші та кредит підручник : підручник / М.І. Савула, А.М. Мороз. – К. : КНЕУ, 2015. – 346с.
3. Криховецька З.М. Шляхи підвищення впливу кредитування на інвестиційні процеси в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpu_Ekon_2015_11_54
4. Сорока С.П. Валютний курс і його фактори в умовах фінансової нестабільності.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2009_2_36
5. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua>.
6. Сомик А.В. Доларизація економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3271>

Юрій ЯРИЙ

студент факультету обліку і аудиту

Тернопільський національний економічний університет

Науковий керівник:

к.е.н., доцент кафедри банківської справи Малахова О. Л.

ЗАГАЛЬНИЙ СТАН ГОТІВКОВОГО ГРОШОВОГО ОБІГУ В УКРАЇНІ

Стабільне функціонування грошей у структурі грошового обороту забезпечується певною кількістю грошей. Розмір цієї величини є важливою характеристикою стану грошового обороту і ринкової кон'юнктури в країні, а безпосередньо зміни кількості грошей в обігу впливають на інтенсивність обороту грошей, формування платоспроможного попиту. Стан грошового обігу розкривається системою кількісних показників, які характеризують збалансованість обсягу та структури грошової маси в країні.

Загалом фактори, що сприяють використанню готівки мають сталий характер. Серед таких факторів можливо виділити наступні: значна частка неофіційних доходів населення і бізнесу, існування паралельної – тіньової економіки; низький рівень безготівкових розрахунків населення за товари, роботи та послуги; недостатня фінансова грамотність населення; легкість використання; високий рівень доларизації розрахунків; не контрольованість готівки поза банківською системою; недовіра населення до банківської системи.

Даний перелік можна повнити також іншими факторами, зокрема, наявністю каналів прихованого вивозу іноземної валюти за кордон, позитивне сальдо купівлі-продажу іноземної валюти, яка використовується населенням у вигляді заощаджень, а також знаходиться у тіньовому обігу за участю юридичних і фізичних осіб (продаж-купівля квартир, дач, автомобілів тощо).

Важливим етапом аналізу грошової маси є дослідження співвідношення її готівкової та безготівкової частин. У більшості розвинених країн світу останнім часом спостерігається тенденція до зростання обсягів готівки в грошовому обігу національних валют, однак значно меншими темпами у порівнянні з Україною. Так, у загальному обсязі грошової маси в економічно розвинених країнах частка готівки не перевищують 3 – 9% [1, 2]. Стосовно грошової системи України, то в нашій країні готівково-грошовий обіг посідає більш значне місце (рис. 1).

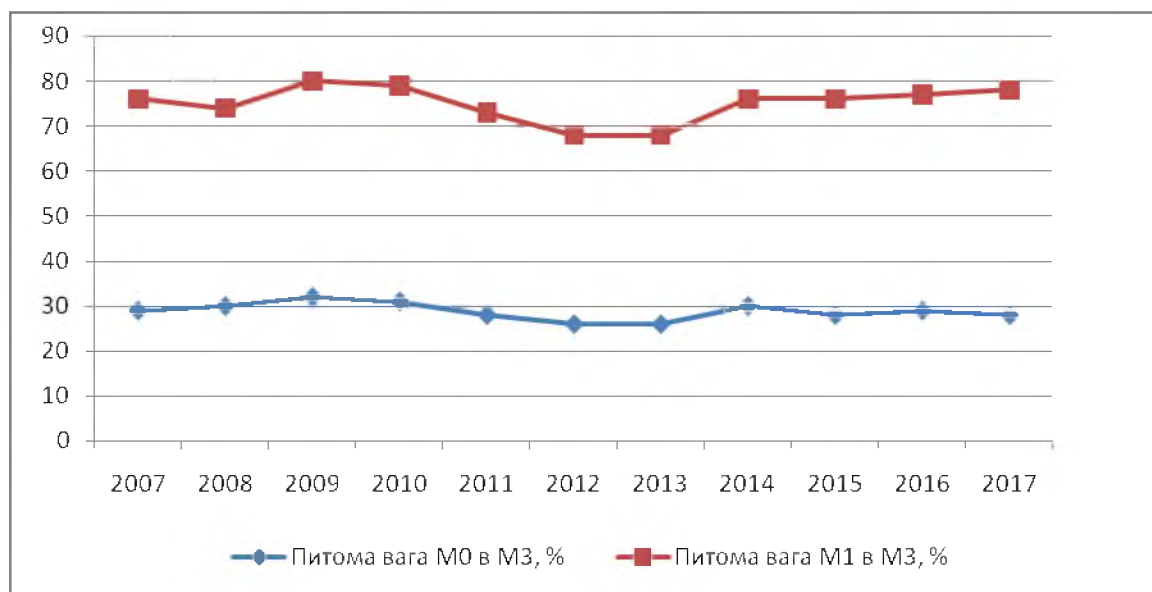

Рис. 1. Динаміка зміни питомої ваги агрегатів М0 та М1 в агрегаті М3

Так, з 2007 по 2017 рік питома вага готівкових коштів (агрегату М0) коливалася від 26 до 32%., тобто третина коштів обертається поза банками і не контролюється банківською системою, що є негативним явищем. До найвагоміших причин такої частки наявних в обороті готівкових грошей відносять прагнення багатьох суб'єктів здійснювати розрахунки готівкою і втрата довіри юридичних і фізичних осіб до банківської системи. Зростання частки готівки, що знаходиться поза банками в загальній грошовій масі ускладнює стан розрахунків і послаблює кредитний потенціал банків [1].

У 2008 році частка готівки зросла до рівня 30%, а в 2009 р. – до 32%. У цей же час обсяг грошової маси у 2009 р. скоротився на 28,4 млрд. грн. Через зменшення загальної грошової маси в обігу зросла частка готівки в ньому, внаслідок фінансової кризи потреба в готівці зменшилася. У 2010 році відновлення економічного росту сприяло підвищенню попиту на готівку. У 2010 році відбулося зростання як видачі готівки із кас банків, так і її надходження. Надходження готівки до кас банків за 2010 рік збільшилися на 15% (порівняно зі зменшенням на 4% у 2009 році). Приріст було забезпечено переважно за рахунок зростання надходжень торгівельної виручки і виручки від усіх видів послуг та надходжень до кас банків на рахунки за вкладками фізичних осіб і за платіжними картками.

Видача готівки з кас банків за 2010 рік збільшилася на 18% (за 2009 р. вона зменшилася на 8%). Найбільше зросла видача готівки за платіжними картками – на 27% [2]. Починаючи з 2010 р. питома вага готівкових коштів у грошовій масі мала позитивну тенденцію до скорочення до 26% у 2013 році. Однак, після негативних політичних та соціальних подій питома вага готівки знов почала зростати. Таку тенденцію підтримання питомої ваги готівки на значному рівні можна пояснити універсальністю її як засобу обігу та легкістю використання, обов'язковістю до прийняття при здійсненні розрахунків на всій території країни в будь-який час, анонімністю проведення платежів, а також постійна висхідна динаміка зміни цін на споживчі товари тощо.

Частину грошової маси, яка використовується для розвитку національної економіки, відображає агрегат М1. Як показують розрахунки співвідношення наявних в обороті готівкових грошей й вкладів економічних суб'єктів в національній валюті та грошової маси в країні протягом 2007-2017 років коливалося, а з 2012 року почало зростати і в 2017 році склало 50%. Це свідчить про те, що все ж таки значна маса грошей виступає у вигляді кредитного ресурсу. В табл. 1 подано результати дослідження рівня безпеки функціонування грошового ринку на основі динаміки співвідношення агрегату М0 та ВВП. Прийняте в практиці нормативне значення становить 4% [1]. З поданих даних видно, що ситуація в не відповідає нормативному значенню і перевищує його більше, ніж втричі. Найнижче значення показника спостерігалось в 2016 році, а найвище – 2014 році.

Наявність в обігу великої кількості готівки створює загрози для стійкості банківської системи, економічної безпеки держави та призводить до зростання потенціалу тіньової економіки.

Таблиця 1

**Динаміка співвідношення готівкових грошей в обігу
та показника ВВП**

Рік	М0	ВВП, млн. грн.	Співвідношення М0 до ВВП, %
2007	111 119	720 731	15,42
2008	154 759	948 056	16,32
2009	157 029	913 345	17,19
2010	182 990	1 082 569	16,90
2011	192 665	1 302 079	14,80
2012	203 245	1 411 238	14,40
2013	237 777	1 454 931	16,34
2014	282 947	1 586 915	17,83
2015	282 673	1 988 544	14,22
2016	314 392	2 383 182	13,19

Така тенденція, переважно спровокована наслідками світової фінансово-економічної кризи, спостерігається й в ряді іноземних країн. Для її попередження, а також з метою протидії відмиванню доходів, отриманих незаконним шляхом, зменшення витрат на підтримання обсягів готівки в обігу, підвищення банківської ліквідності, покращення контролю за податковими надходженнями, зниження кримінальних ризиків у регуляторній практиці розвинених країн та економік, що розвиваються, останнім часом активно набувають поширення заходи зі встановлення обмежень на готівкові розрахунки в межах країни, у тому числі й для фізичних осіб.

Аналогічні заходи прийняті в Україні та починаючи з 2013 року НБУ встановлює обмеження щодо проведення розрахунків готівкою за продані товари, здійснені роботи чи надані послуги. У 2016 році граничні суми розрахунків для фізичних осіб суттєво знизились (в 3 рази). Так, з початку 2017 року сума розрахунків встановлена для підприємств (підприємців) між собою протягом одного дня в розмірі 10 000 гривень; між фізичною особою та підприємством (підприємцем) протягом одного дня в розмірі 50 000 гривень; фізичних осіб між собою за договорами купівлі-продажу, які підлягають нотаріальному посвідченню, у розмірі 50 000 гривень.

Платежі понад установлені граничні суми проводяться через банки або небанківські фінансові установи, які отримали ліцензію на переказ коштів без відкриття рахунку, шляхом перерахування коштів з поточного рахунку на поточний рахунок; або внесення коштів до банку для подальшого їх перерахування на поточні рахунки.

Зменшення готівкового обігу повністю відповідає міжнародному досвіду – багатьох європейських держав (Франція, Бельгія, Португалія, Італія, Іспанія, Греція), які встановили граничні суми готівкових розрахунків. Інші країни також планують запровадити аналогічні норми. Разом з цим, вирішення проблеми великих обсягів готівкових розрахунків, які в сучасних умовах перешкоджають економічному розвитку країни, та підвищення ефективності монетарної політики регулятора вимагає розвитку безготівкових роздрібних платежів та спеціальних платіжних засобів для населення.

Література:

1. Божанова О. В. Аналіз стану грошової маси в Україні / О. В. Божанова // Молодий вчений. – 2016. – № 3(30). – С. 19-23.
2. Ігнатова О. М. Статистичний аналіз готівкового обігу в Україні та його вплив на вартість національної грошової одиниці / О. М. Ігнатова, О. В. Касьян // Економіка та держава. – 2013. – №6. – С. 53 – 56.